

Eerste vangst van *Micropogonias undulatus* (Linnaeus, 1766), een Amerikaanse vis, in Belgische en Europese wateren

Guido Rappé

Inleiding

De garnaaltreiler 0.100 ving in de nacht van 16 op 17 augustus 1998 een visje dat hen totaal niet bekend was. Het dier werd levend en wel naar het Stedelijk Noordzee-aquarium gebracht en daar nog enige tijd in leven gehouden. Eddy Eneman, vaste medewerker van het aquarium had heel wat moeite om het visje te determineren. Uiteindelijk besloot hij dat het moest gaan om een zeeraaf *Sciaena umbra* (Linnaeus, 1758), een lid van de familie van de ombervissen (Sciaenidae) (Eneman, 1998).

Achteraf werd duidelijk waarom de identificatie van dit specimen zo moeizaam verliep: het gaat om een Amerikaanse soort die in de gebruikelijke literatuur over de (West-) Europese vissen niet terug te vinden is: *Micropogonias undulatus* (Linnaeus, 1766), die in het Engels «Atlantic croaker» heet.

Deze juiste indentiteit was mij al enige tijd gekend, maar nog niet officieel rechtgezet. Dit is wel nodig, omdat anders het oorspronkelijk bericht een eigen leven gaat leiden en – ten onrechte - doordringt in bijv. buitenlandse literatuur. Zelfs met een gepubliceerde rechtzetting is dit gevaar niet volledig uit te sluiten.

Micropogonias undulatus behoort eveneens tot de Sciaenidae (ombervissen) en lijkt erg sterk op de zeeraaf. De verwarring is daarom zeer voor de hand liggend.

Ombervissen zijn een familie van warmgematigde, subtropische en tropische wateren en zijn niet echt gewoon in de Noordzee. In het Noordoost-Atlantisch gebied, met inbegrip van de Middellandse en Zwarte Zee, komen zeven soorten voor (Chao, 1986). Twee hiervan komen niet noordelijker voor dan Marokko, vier soorten bereiken de Golf van Gascogne en slechts één hiervan bereikt af en toe ook noordelijker wateren: de gewone ombervis *Argyrosomus regium*, die tot in IJsland is waargenomen en ook in de Noordzee onregelmatig opduikt.

Aan de andere kant van de oceaan is het beter gesteld met de familie: in het Noordwest-Atlantisch gebied komen een twintigtal soorten voor (Chao, 1978). Hiervan is de voorliggende soort een populaire vertegenwoordiger.

Beschrijving

Het lichaam is langwerpig. De rugzijde is gewelfd, de buikzijde nagenoeg recht. De kop is duidelijk kegelvormig. De mond is onderstandig. Op de onderkaak staan 3 tot 5 paar korte kindraden. Het lichaam vertoont een zilvergrijze tot bronzen kleur met donkere golvende schuine banden, en vertoont een iriserende werking. Vooral op de kop is dit

sterk. Het preoperculum heeft een sterk gezaagde achterrand. Mooie volwassen exemplaren zijn 55 cm lang (tot 70 cm) en wegen niet meer dan 2,5 kg.

De dorsaalvin is tweeledig : de eerste heeft 10 harde stekels, de tweede 1 harde en 27 zachte stralen. De anaalvin heeft 2 harde en 8 zachte stralen.

Verspreidingsareaal en ecologie

De soort komt voor langs de oostkust van Noord-Amerika en in het Caraïbisch gebied. Langs de Atlantische kust loopt de verspreiding van Florida (ten noorden van Cape Canaveral) in het zuiden tot Massachusetts in het noorden. In de visrijke Gulf of Maine ontbreekt ze (Bigelow & Schroeder, 1953). In het Caraïbisch gebied komt ze voor van het noorden van Mexico tot het noorden van de Golf van Mexico, ook tot Florida, maar met uitzondering van het zuidelijk gedeelte van het schiereiland. Daarnaast is er zuidelijker in de Atlantische oceaan ook nog een verspreidingsgebied in Zuid-Brazilië/Noord-Argentinië (Robbins & Ray, 1986).

De vis trekt als postlarve de estuaria aan de Amerikaanse oostkust binnen. Oudere vissen bevinden zich 's winters uit de kust (maar nooit dieper dan 100 m) en migreren terug naar de kustwateren om in baaien en estuaria het voorjaar, de zomer en de herfst door te brengen.

De vissen worden gewoonlijk niet ouder dan vier jaar. Het is een demersale soort van zandige en modderige bodems, die het vooral op bentische organismen heeft gemunt. De soort is erg gegeerd in de keuken en vertoont (bijna onvermijdelijk) tekenen van overbevissing. Er wordt ook relatief veel onderzoek op gedaan, zowel vanuit de puur wetenschappelijke hoek (biochemie, fysiologie, endocrinologie) als vanuit economisch oogpunt, het visserijbeheer.

Een zoveelste Amerikaanse exoot in Europa

Wat doet dit levend exemplaar van een Amerikaanse soort van kustwateren in de Noordzee? De meest waarschijnlijke uitleg is dat het visje, eventueel zelfs als larve, in meegekomen met ballastwater. Schepen die leeg de Atlantische Oceaan moeten oversteken, hebben graag wat stabiliteit. Dat bekomen ze door in speciale ruimen zeewater op te slaan in de vertrekhaven en dit in het zicht van de haven van bestemming weer overboord te pompen. Een estuariene soort als *Micropogonias undulatus* is dan geen verrassing als verstekeling. Voor de Belgische kust passeert een van de drukste scheepvaartroutes ter wereld, tussen het Kanaal en de wereldhavens van Antwerpen, Rotterdam, Hamburg,....

Ook andere Amerikaanse soorten hebben dit al voorgedaan: de Amerikaanse boormossel *Petricola pholadiformis*, de blauwe zwemkrab *Callinectes sapidus*, het Zuiderzeekrabbetje *Rhitropanopeus harrissii* om slechts de gekendste voorbeelden te noemen, terwijl dit vermoeden ook bestaat bij bepaalde borstelwormen.

Het verhaal van *Micropogonias undulatus* kreeg onlangs zelfs een vervolg: een tweede vondst werd in 2001 gedaan op een schorre van de rechteroever van de Zeeschelde (poster M. Stevens et al., studiedag KBIN op 14 december 2002), alsof de vis nog eens extra wilde bevestigen dat hij zich in estuaria goedvoelt.

We zullen moeten afwachten wat de toekomst brengt. Als dit fenomeen zich vaak genoeg voordoet, zou zich deze vreemdeling wel eens blijvend kunnen vestigen. Vanzelfsprekend is dit niet. Het is het Zuiderzeekrabbetje wel gelukt. De blauwe zwemkrab duikt in Nederlandse brakke wateren wel af en toe op, maar het lijkt er op dat het telkens om nieuwe aanvoer gaat, niet om lokale nakomelingen.

Als Nederlandse naam voor *Micropogonias undulatus* stel ik voor «Amerikaanse zeeraaf» te gebruiken, om de gelijkenis met de Europese zeeraaf *Sciaena umbra* in de verf te zetten en tegelijk kenbaar te maken dat het om een exotische soort gaat.

Speciale dank aan dr D. Nolf (KBIN) voor hulp bij de determinatie.

Literatuur

- Bigelow, H.B. & W.C. Schroeder, 1953. Fishes of the Gulf of Maine. Fishery Bulletin of the Fish and Wildlife Service, 53: 1-577.
- Chao, L.N., 1978. A Basis for Classifying Western Atlantic Sciaenidae (Teleostei: Perciformes). NOAA Technical Report Circular 145, 64 pp.
- Chao, L.N., 1986. Sciaenidae. In Whitehead P.J.P. et al. (eds). Fishes of the North-eastern Atlantic and the Mediterranean/Poissons de l'Atlantique du Nord-Est de la Méditerranée. UNESCO, Paris, Vol II: 865-874.
- Eneman, E., 1998. De zeeraaf *Sciaena umbra* (Linné, 1758) in de Belgische kustwateren gevist ((Pisces, Sciaenidae). De Strandvlo, 18 (3) : 108-110.
- Robins, C.R. & C.G. Ray, 1986. A Field Guide to Atlantic Coast Fishes of North America. Houghton Mifflin Company, Boston.

Guido Rappé
Kapelstraat 3
9910 Ursel